

**Małgorzata Polkowska, *Prawo kosmiczne
w nowej erze działalności w kosmosie. Wybrane problemy,*
Oficyna Allerhanda, Kraków–Warszawa, 2015**

Książka prof. dr hab. Małgorzaty Polkowskiej wprowadza czytelnika w fascynującą problematykę nowej ery działalności kosmicznej (*NewSpace*). Lektura uzmysławia, że jesteśmy świadkami rewolucji dokonującej się w ciągu ostatnich lat w dziedzinie eksploracji i eksploatacji kosmosu. O ile początkowej fazie zdobywania przestrzeni pozaatmosferycznej towarzyszyły spektakularne operacje, medialny rozgłos i polityczny dreszcz zimnowojennych zmagania mocarstw, o tyle aktualnie w sposób niezauważalny dla laika dokonuje się „pozytywistyczny” podbój kosmosu przez nastawione na zysk podmioty prywatne. Proces ten przywołuje na myśl zmianę, którą przeszły i przechodzą inne sektory gospodarki, podlegając demilitaryzacji, a następnie komercjalizacji i prywatyzacji – w szczególności przemiany w bliźniaczej branży lotniczej.

W pierwszym rozdziale pracy Autorka charakteryzuje ogół zagadnień tworzących pojęcie *NewSpace*. Omawia zakres i różne ujęcia *NewSpace*, a także składające się na nie nowe pokojowe, rządowe i mieszane projekty kosmiczne. Dalej przywołuje proces miniaturyzacji satelitów. Z jednej strony proces ten obniża koszty działalności i szeroko otwiera drzwi kosmosu dla rosnącej rzeszy podmiotów prywatnych. Z drugiej zaś – rodzi on nowe problemy w zakresie rejestracji obiektów i licencjonowania ich wystrzeleń. Autorka wskazuje na coraz dalej idącą komercjalizację sektora kosmicznego, w tym na istotny wzrost finansowania prywatnego przy jednoczesnym zauważalnym zmniejszaniu nakładów państwowych na działalność w przestrzeni pozaatmosferycznej. Zwraca przy tym uwagę na tworzenie przez państwa mechanizmów licencjonowania prywatnych inicjatyw w tej dziedzinie. W podsumowaniu pierwszej części Autorka szczegółowo omawia rozwój transportu suborbitalnego, w tym perspektywy regularnych przewozów pasażerów i towarów z punktu do punktu na Ziemi poprzez przestrzeń powietrzną i kosmiczną oraz łączące się z tym podstawowe problemy natury prawnej i technicznej, takie jak: ochrona pasażerów, status statków powietrzno-kosmicznych, delimitacja przestrzeni powietrznej i kosmicznej oraz odpowiadających im reżimów prawnych czy w końcu regulacja ruchu kosmicznego.

Drugi rozdział pracy wprowadza czytelnika w aktualne uregulowania prawom międzynarodowe działalności kosmicznej. Autorka zwięźle prezentuje akty prawne składające się na kosmiczne prawo traktatowe: traktat kosmiczny z 1967 r.; układ o ratowaniu kosmonautów, powrocie kosmonautów i zwrocie obiektów wyniesionych w przestrzeń kosmiczną z 1968 r.; konwencję o międzynarodowej odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne z 1972 r.; konwencję o rejestracji obiektów wyniesionych w przestrzeń kosmiczną z 1975 r.; traktat o Księżycu z 1979 r. Autorka wskazuje na podstawowe braki aktualnych regulacji międzynarodowych związane z ich nieprzystosowaniem do nowej rzeczywistości w działalności kosmicznej.

Główne wyzwania dla działalności kosmicznej, jakie stawia *NewSpace*, oraz obszary wymagające nowych regulacji na poziomie konwencji międzynarodowych i prawa krajowego zaprezentowano w rozdziale trzecim. Autorka zwraca między innymi uwagę na rosnącą aktualność kwestii

usuwania szczątków nieczynnych satelitów. Wzmiankuje ponadto podstawowe problemy związane z funkcjonowaniem Globalnych Systemów Nawigacji Satelitarnej i spaceportów. Dodatkowo omówione zostają zagadnienia prawne związane z demilitaryzacją kosmosu, pozyskiwaniem kopalin kosmicznych, arbitrażem międzynarodowym, finansowaniem wyposażenia kosmicznego, stacjami kosmicznymi, wystrzeleniami statków kosmicznych z morza pełnego oraz współpracą w przedmiotowym sektorze pomiędzy przedsiębiorstwami a rządami.

Przedmiotem rozdziału czwartego jest omówienie roli organizacji międzynarodowych w *NewSpace* oraz ostatnich dokonań tych instytucji. Autorka wskazuje na kompetencje poszczególnych agend wyspecjalizowanych Organizacji Narodów Zjednoczonych w dziedzinie kosmosu i przybliża czytelnikowi współpracę między tymi podmiotami. Prezentuje też rolę innych organizacji w tym Unii Europejskiej, a także doświadczenia związane z funkcjonowaniem Międzynarodowej Stacji Kosmicznej. Uzupełnieniem rozważań jest rozdział szósty, który prezentuje polskie osiągnięcia w dziedzinie działalności kosmicznej, a także proces tworzenia narodowego programu, założeń polityki i prawa kosmicznego oraz podstawy instytucjonalne w tym zakresie. Aneksy do książki zawierają wybrane dokumenty w omawianym obszarze.

We wnioskach końcowych Autorka sugeruje dostosowanie istniejącej legislacji, a także międzynarodowych struktur organizacyjnych do bieżących potrzeb i wyzwań *NewSpace*. Przy tym zwraca uwagę na lekcje płynące z lotnictwa cywilnego i prawa lotniczego, a także zachęca do wykorzystania w postulowanych procesach zaplecza instytucjonalnego tegoż sektora (ICAO). Słusznie Autorka zauważa, że zmiany przepisów prawa kosmicznego powinny uwzględniać kompromis między bezpieczeństwem i ochroną środowiska kosmicznego a tworzeniem barier administracyjnych oraz umożliwiać równy dostęp do kosmosu.

Prezentowana książka stanowi kompleksowe studium najważniejszych problemów stojących przed współczesnym prawem i polityką lotniczą. Wybór zagadnień jest obiektywny i został poparty licznymi odesłaniami do literatury światowej, a ich omówienie nacechowane jest właściwym krytycyzmem. Monografia zawiera kompletny przegląd aktów prawnych oraz dokumentów urzędowych mających znaczenie dla dyskutowanej dziedziny. Zwraca uwagę imponująca bibliografia obejmująca bardzo szeroki przegląd aktualnych pozycji literatury zagranicznej, jak również kluczowych pozycji krajowych.

Książka będzie użyteczną lekturą zarówno dla rozpoczynających przygodę z prawem kosmicznym, jak i dla osób czynnych w tej dziedzinie. Dla pierwszej grupy opracowanie będzie bardzo dobrą lekturą wprowadzającą i ukierunkowującą czytelnika. Dla drugiej – będzie stanowić źródło nowych informacji i inspiracji. Prezentowaną książkę wypada także polecić wszystkim zainteresowanym zjawiskiem regulacji sektorowej, w tym w szczególności czytelnikom iKAR-a. Monografia ukazuje bowiem narodziny nowego sektora regulowanego – komercyjnej działalności kosmicznej.

Jan Walulik

Doktor nauk prawnych; Kierownik Laboratorium Lotnictwa Cywilnego CARS WZ UW; e-mail: jan@walulik.aero